Tvorba učebních materiálů češtiny pro Ukrajince: situace a nové výzvy

Jana Macurová

Ve svém příspěvku bychom se chtěli obrátit k potřebám početné skupiny východoslovanských zájemců o češtinu, zejména těch, kdo přistupují k osvojování tohoto jazyka na pozadí ukrajinštiny. Tradičně velký zájem Ukrajinců o češtinu v posledních letech ještě vzrostl v důsledku politických a hospodářských změn. Kromě studentů studujících tento západoslovanský jazyk v rámci vysokoškolských programů je mezi nimi zároveň hodně těch, kteří si přejí osvojit češtinu k realizaci ryze praktických potřeb. Jedná se zejména o lidi přechodně pracující v ČR nebo usilující o získání trvalého pobytu.

Ke konci roku 2009 Ministerstvo vnitra evidovalo 433 305 cizinců s povoleným pobytem na území ČR. Státní příslušníci Ukrajiny měli mezi nimi největší zastoupení – 131 977 osob (pro srovnání, Vietnamců zde žije 61 126, Rusů 30 393). Nejčastěji volí formu dlouhodobého pobytu (66,9 % z celkového počtu státních příslušníků Ukrajiny s povoleným pobytem).[1]

V současné době tak Ukrajinci představují nejpočetnější národní menšinu v Česku. Příčin toho je několik:

- složitá ekonomická situace Ukrajiny podporující migraci;
- velká poptávka po levné pracovní síle na českém trhu práce;
- existence tradiční ukrajinské menšiny v Čechách;
- geografická, kulturní a jazyková blízkost obou států;
- společná minulost (Podkarpatská Rus) a s tím spojené pozitivní povědomí o ČR.

Politika českého státu vůči cizincům

Do r. 1989 se dala politika československého státu označit jako nivelační, směřující k asimilaci cizinců. Po revoluci zřejmě jako kontrast vůči socialistickému modelu převládala vysoká tolerance, model „emigračních komunit“. Nová politika od roku 2004 odráží určité vystřízlivění z počáteční euforie otevřenosti a přichází s modelem „individuální občanské integrace“.

Od roku 1999 je podpora integrace dlouhodobě legálně usazených cizinců na území ČR součástí aktivní politiky české vlády. Vznikl a vyvíjí se projekt Koncepce integrace cizinců na území ČR. Hlavními prioritami Koncepce jsou opatření cílená do čtyř klíčových oblastí:

1. vzájemné vztahy cizinců a členů majoritní společnosti;
2. znalost českého jazyka;
3. socio-kulturní orientace cizince ve společnosti;
4. ekonomická soběstačnost cizinců. [2]

Jak vidíme, znalost českého jazyka je cílem tohoto programu, ale zároveň prostředkem, zajišťujícím splnění těch ostatních.

Ministerstvo práce a sociálních věcí nabízí řadu programů na podporu zaměstnanosti přistěhovalců. Jako jeden z perspektivních směrů uvádí kupříkladu rozšíření distančního vzdělávání cizinců. Tyto programy jsou ovšem určeny převážně osobám s povolením k trvalému pobytu. Získání trvalého pobytu je tak nezbytnou podmínkou skutečné podpory cizince v jeho integračních snahách. Novela zákona o cizincích, která nabyla platnosti 1. ledna 2009, postavila získání povolení k trvalému pobytu v ČR do přímé závislosti na znalosti českého jazyka na úrovni A1 dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy lze najít podrobné informace o zkoušce (v několika jazycích včetně ukrajinštiny).

Kdo se učí česky a proč: typologie ukrajinských zájemců o češtinu

Ukrajinská komunita v Čechách je předmětem zájmu řady odborníků: sociologů, politologů, statistiků aj. Paradoxně se však tato početná skupina zájemců o češtinu dodnes neocitla ve středu pozornosti lingvistů a lingvodidaktiků.

Obrázek 1:

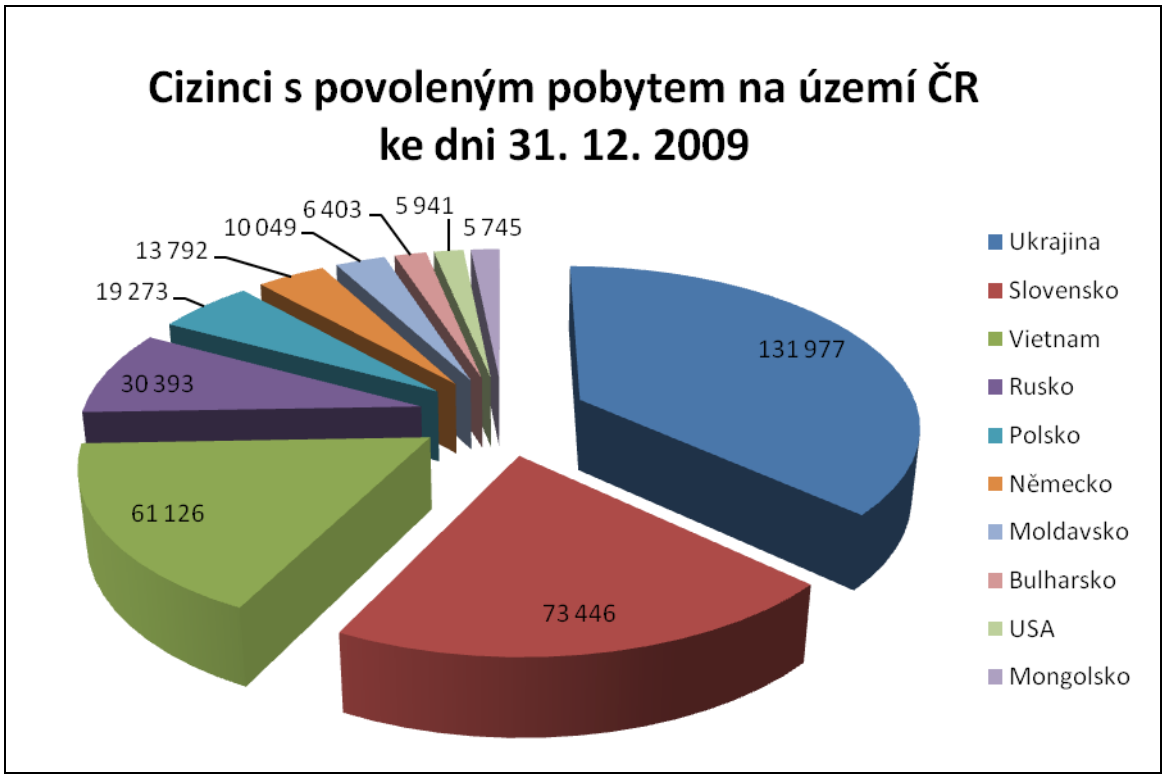

V současném světě se znalost cizích jazyků stává nezbytnou podmínkou dobrého pracovního uplatnění lidí nejrůznějších povolání. Pro ty, kteří se rozhodli pro život a práci v zahraničí, je znalost jazyka klíčovým činitelem rozhodujícím o úspěšném začlenění do společnosti a v konečném důsledku i o kvalitě jejich života. Pro ukrajinské imigranty to má ještě jednu dimenzi. Neznalost nebo nedostatečná znalost češtiny je pro ně silným diskriminačním faktorem, který prohlubuje jejich závislost na tzv. „klientském systému“.

Průzkumy ukazují, že slabá znalost cizích jazyků je charakteristickým rysem ukrajinských imigrantů. 43 % z nich neovládají žádný cizí jazyk, ostatní zpravidla uvádí jako druhý jazyk další východoslovanský, např. ruštinu (Drbohlav [2001]). Přitom právě Ukrajinci mají díky jazykové a obecně kulturní příbuznosti s Čechy velmi dobré předpoklady zvládnout češtinu na dostatečně vysoké úrovni.

V případě potenciálních pracovních migrantů předpokládáme, že značnou část učební činnosti by mělo představovat samostudium, přičemž základní znalosti českého jazyka by měl dotyčný získat už v domácím prostředí. Je to zapříčiněné ekonomickými a sociálními podmínkami, v nichž se často ocitá tato cílová skupina. Máme na mysli:

- malou dostupnost jazykových škol s výukou češtiny, zvláště pro obyvatele vesnických oblastí;
- nezaměstnanost/nízká úroveň příjmů a jako důsledek neschopnost dotyčného investovat do svého jazykového vzdělání jekékoli vyšší částky (např. platit služby soukromého učitele);
- v jiných případech naopak náročné zaměstnání v průmyslové nebo zemědělské výrobě a z toho plynoucí problém skloubit práci s pravidelnou institucionální výukou;
- existující dostupné kurzy z hlediska obsahu/časové dotace nemusí odpovídat konkrétním potřebám zájemce (např. získat určité kompetence v krátkém čase).

Zkoumání cílové skupiny je vlastně prvním předpokladem vytvoření kvalitního učebního materiálu. Dalším nezbytným krokem je průzkum trhu,

čili zjištění, jak existující/dostupné materiály (ne)uspokojují potřeby naší cílové skupiny.

Soustředíme se blíže na situaci na trhu učebnic určených ukrajinským mluvčím, stručně zhodnotíme to, co již bylo vydáno, a naznačíme oblasti perspektivní z hlediska dalšího výzkumu.

Průzkum východoslovanského trhu

Naše úvahy zde můžeme shrnout do následujících bodů, charakterizujících stav zmíněné oblasti:

- stabilní zájem o češtinu (po vstupu Česka do EU stoupající);
- osud češtiny coby „malého jazyka“: nízké náklady učebnic versus požadavek pestrosti nabídky;
- nedostatečná zajištěnost „tradičních“ položek (učebnice pro vysokoškolskou výuku), značné mezery v nabídce materiálů pro další účely;
- nárůst počtu titulů určených ruským mluvčím (snahami ruských a českých bohemistů).

V posledním desetiletí zvýšený zájem o cizí jazyky zformoval na území bývalého Sovětského svazu celý vydavatelský průmysl, jehož cílem je uspokojit vzniklou poptávku. Největší pozornost nakladatelů je soustředěna na světové jazyky: angličtinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu. Není to náhodné. Tyto jazyky jsou součástí školních učebních programů všech úrovní, proto učebnice zaručeně nachází své odběratele. Zdá se, že komerční hledisko je hlavní příčinou, proč „malé“ jazyky mnohdy zůstávají stranou pozornosti.

Čeština – podobně tak jako jiné slovanské jazyky (s výjimkou ruštiny) – sdílí osud „malého“ jazyka. Při omezeném počtu zájemců o něj, a v důsledku toho malých nákladů učebnic, je velice obtížné vyjít vstříc požadavku pestrosti nabídky. Východoslovanský knižní trh je značnou mírou nasycen přetisky starších vydání. Přesto počet nových publikací věnovaných výuce češtiny ve východoslovanském prostředí se poslední dobou zvětšuje.

Nehledě na to, že čeština nemůže konkurovat světovým jazykům v počtu studujících, zájem o ni je tradičně stabilní jak v Rusku, tak na Ukrajině. V Rusku se v roce 2004 čeština vyučovala na 17 vysokých školách. Příznačné však je, že pouze ve dvou z nich působili čeští lektoři. Setkali jsme se s názorem, že zahraniční bohemistika, zejména ta ukrajinská a ruská, je zastoupena odborníky staršího věku a pociťuje naléhavou potřebu mladých pokračovatelů, kteří by byli ochotni věnovat se pedagogické a vědecké činnosti. Na Ukrajině se čeština vyučuje jako druhý cizí jazyk v kurzu filologie pro slavisty. I tady se však setkáváme s velkým nedostatkem kvalifikovaných domácích specialistů (nemluvě již o lektorech rodilých mluvčích).

Kromě nedostatku kvalifikovaných odborníků čelí východoslovanská bohemistika značnému deficitu učebních materiálů. Vybavenost učebnicemi je velmi neuspokojivá dokonce i na renomovaných školách. Na Kyjevské národní univerzitě donedávna měli studenti k dispozici pouze několik starších učebnic A. G. Širokové a kol. (Širokova et al. [1990, 1988, 1981]) a vypomáhali si fotokopiemi. Na Moskevské státní univerzitě čeští lektoři ve snaze překonat informační vakuum vytvářejí vlastní materiály. Obdobně řeší tento problém také mnoho vedoucích jazykových škol. Ve svých nabídkách uvádějí, že jejich výuka vychází z autorských materiálů učitelů, což v praxi často znamená zpracování starých osvědčených knih. Dodnes nepřekonanou z hlediska kvality zůstává učebnice A. G. Širokové a kol. vydané v nakladatelství Vysšaja škola. Podle tvůrců učebních programů tento kurz na rozdíl od učebnic vydaných v Česku a většinou orientovaných na anglicky mluvící studenty zohledňuje podobnost češtiny a ruštiny, což usnadňuje osvojení cizího jazyka.

Je nutno poznamenat, že v posledních letech se značně rozšířila nabídka učebnic češtiny pro rusky hovořící zájemce. Kromě přetisku starších vydání se objevují učebnice nejrůznějších žánrů a zaměření:

- ruská mutace mezinárodní učebnice *Chotite govoriť po-češski?* (Čechová & Trabelsiová [2007]);
- brožura doplňující základní kurz primárně určený anglicky/německy mluvícím (Parolková & Nováková [1998]);
- učebnice coby jazykový průvodce zahrnující vlastně učebnici, gramatickou příručku a slovník (Hornová, Koláč, Mejtův [1999]);

– učebnice vytvořená určitou vysokou školou pro potřeby svých studentů (Mrověcová [2007], Mrověcová [2009]);
– protiinterferenční nadstavbová příručka (Brčáková [2002]);
– Audiokurz („Čeština pro lenochy“), učebnice pro děti (knížka s omalovánkami Čeština s maminkou), široký výběr učebnic pro samouky atd.

Z tohoto letmého výpočtu literatury je vidět orientace Rusů na turistiku a podnikání v Čechách, zájem o získání vysokoškolského vzdělání zde, o potenciální imigraci. Do této nabídky lze zahrnout i tituly, jejichž autoři se zaměřují nejen na Rusy, ale i na širší skupinu „rusky hovořících zájemců ze zemí bývalého Sovětského svazu“ nebo „studentů, jejichž mateřštinou je východoslovanský jazyk“. Takové jsou například publikace Ljuby Mrověcové (Mrověcová [2007]) a učební komplex Dany Nývltové a Jitky Pinkové (Nývltová & Pinková [2008]).

Situace na trhu učebních materiálů češtiny pro Ukrajince

Abychom získali představu o stavu trhu učebních materiálů k výuce češtiny na Ukrajině, zkoumali jsme nabídku učební literatury

– v knihkupectvích ve dvou velkoměstech Ukrajiny (Kyjev a Dněpropetrovsk);
– ve fondech ukrajinských knihoven.

Výsledkem našeho průzkumu bylo zjištění, že česká učební literatura na ukrajinském knižním trhu prakticky chybí. V lepším případě jde o přetisky dvoujazyčných slovníků a menší konverzační příručky. Kyjevský knižní trh nabízí reedice starších učebnic známých autorů – Široková [1990, 1988, 1981], Porák [1981, 1978, 1976] aj. – a novou učebnici L. Danylenko (Danylenko [2007, 2006]). Literatura vydaná v Čechách je pro průměrného ukrajinského zájemce nedostupná.

Knihovnický systém na Ukrajině je zastoupen 45 tisíci knihoven různé úrovně. Celkový počet vydání v těchto fondech činí 700 mil. titulů. Čtenářská obec čítá 25 milionů osob. Ročně se čtenářům vydává přes 500 milionů knih. Je zajímavé zjistit, jak se ve fondech ukrajinských knihoven prezentují učebnice češtiny. Dnes má už většina knihoven svoje internetové stránky a přístup k elektronickému katalogu. Fondy největších knihoven celostátního významu a také oblastních vědeckých knihoven mají každý k dispozici v průměru 2 až 3 tituly domácích autorů. Zpravidla se jedná o známé učebnice J. Poráka (Porák [1981, 1978, 1976]), A. Širokové (Širokova et al. [1990, 1988, 1981, 1961]), L. Danylenko (Danylenko [2007, 2006]). Největší nabídku české učební literatury má knihovna Kyjevo-Mohyljanské akademie (11 titulů) a Stefanykova lvovská národní vědecká knihovna Ukrajiny (8 titulů). První se může pochlubit i několika publikacemi české provenience. Je to učebnice E. Čechové Chcete mluvit česky? (Čechová [1996]) a Česká mluvnice a cvičebnice (Kaňka & Vachek [1945]). Učebnici H. Confortiové Češskij dlja russkich (Confortiová [1976]) nacházíme v knižní sbírce Veřejné knihovny Lesji Ukrajinky (Kijev). Celkem vzato jsou však učebnice českého původu ve fondech ukrajinských knihoven spíše vzácností.

Tuto nijak pestrou nabídku a časem i naprostou absenci potřebné literatury částečně kompenzují nízkonákladové publikace vznikající na úrovni vysokých škol. Jako příklad zde lze uvést útlou (pouze 36 stran) učebnici Čes'ka mova. Počatkovyj kurs: Materiály k seminářům a samostatné práci studentů, vydanou ve Lvově ve vydavatelství Lvovské obchodní akademie v r. 2007 (Martinek & Lozyns'ka [2007]), a příručku Čes'ka mova: Metodická doporučení a kontrolní úkoly, která vyšla v nakladatelství Černivecké státní univerzity v r. 1997 (Skab & Keď [1997]).

Doufejme, že ke zlepšení situace na trhu učebních materiálů přispěje práce autorského kolektivu J. Hasil, O. Palamarčuk a N. Lobur. Jde o dlouhodobě a pečlivě připravovanou učebnici češtiny, jejíž nespornou předností bude právě spolupráce ukrajinských bohemistek a českého odborníka na vyučování češtiny pro cizince.

Potřebují Ukrajinci vlastní učebnici?

Pokud mluvíme o učebnicích určených přímo ukrajinským mluvčím, můžeme konstatovat, že do roku 1999 taková učebnice prakticky neexistovala. Ukrajinská bohemistika se vyvíjela ve stínu ruské, a pokud šlo o učební materiály, předpokládalo se, že potřeby ukrajinských zájemců celkem uspokojují

učebnice určené Slovanům. Domníváme se, že tento pohled je v dnešní době překonaný.

Uvedeme jen několik argumentů, které se nám jeví jako podstatné:

- materiály šité na míru určité cílové skupině mají nespornou přednost vůči univerzálním učebnicím;
- v případě blízce příbuzných jazyků se otevírají velké možnosti využití kontrastivního přístupu při výběru a uspořádání učiva;
- není důvod, proč by ukrajinsky hovořící zájemci měli při výuce používat zprostředkující (ruský) jazyk;
- lze koncipovat sociokulturní zaměření učebnice na ukrajinského uživatele.

A ještě pár poznámek ke dvěma posledním otázkám. Navzdory obecným představám nejsou zdaleka všichni Ukrajinci bilingvní. Zejména v západních oblastech je dobrá znalost ruštiny samozřejmostí čím dál méně. Výzkum ukrajinské imigrace v ČR kupříkladu ukázal, že zhruba 50 % ukrajinských pracovníků tvoří obyvatelé bývalé Podkarpatské Rusi, dnešní Zakarpatské oblasti. Další početná skupina Ukrajinců přijíždí do Čech také ze západních oblastí, kde je ukrajinština tradičně silná: Lvovské, Ivano-Frankovské a Ternopolské. (Drbohlav [2001]). V neposlední řadě je třeba zmínit sociokulturní zaměření učebnice na ukrajinského uživatele. Zejména její textová část musí odrážet relevantní body česko-ukrajinských vztahů, ať už se jedná o společnou historii, kulturní zvyklosti či stereotypy. Ukrajinský mluvčí by měl být schopen pojednávat o své rodné kultuře, prezentovat ji v cizím prostředí a tím zvyšovat svoji prestiž v očích zahraničních partnerů.

ANALÝZA DOSTUPNÝCH UČEBNIC ČEŠTINY PRO UKRAJINCE[4]

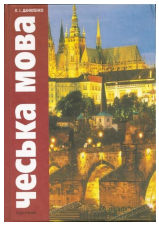

Danylenko, L.I. Čes'ka mova. Kijev: Dovira, 2007. 542 s.

Učebnice češtiny pro studenty vysokých škol – budoucí filology, ekonomy, historiky, specialisty na mezinárodní vztahy – a pro široký okruh zájemců o češtinu. Vydání částečně vyplňuje vakuum existující na trhu učebnic pro Ukrajince. Autorka ve svém rozhovoru poskytnutém ukrajinskému týdeníku 2000 (13, 2006) zejména říká, že potřeba vytvořit nový bázový kurz češtiny z pozic komunikativního přístupu, ve srovnání s fonetickými, morfologickými a syntaktickými zvláštnostmi ukrajinštiny a přímo určený ukrajinským studentům vznikla již dávno. Uvádí, že ukrajinští studenti dodnes pracují s klasickou trojicí starších vydání – Širokova et al. [1990, 1988, 1981], Porák [1978, 1984] a Mokijenko [1978]. Autorka se zaměřila na hlavní slabinu těchto knih – na zastaralost textového materiálu. Snaží se najít, podle jejích vlastních slov, nové texty z klasické a současné krásné literatury a publicistiky, které by prezentovaly široké spektrum stylistických možností češtiny. Do učebního materiálu zapojila také aforismy, zajímavá fakta z českých dějin a kultury, ukázky českého humoru, a dokonce studentský slang.

Podle slov L. Danylenko zvláštností toho vydání je, že se jedná o první pokus naučného výkladu základů české mluvnice ve srovnání s ukrajinskou na úrovni zvukové i gramatické. Jako metodologický základ své práce autorka uvádí situačně komunikativní princip prezentace materiálu, postupný přechod od jednoduchých otázek ke složitějším, zřetel k studentově mateřštině.

Kurz počítá s 450 vyučovacími hodinami. Autorka předpokládá, že během kurzu se studenti naučí číst, psát, překládat z/do češtiny a plynule mluvit česky.

Učebnice se skládá ze 46 lekcí: z úvodního fonetiko-ortografického kurzu (10 lekcí) a základního gramatického kurzu (36 lekcí). Prvních deset lekcí seznamuje studenty se základními informacemi o České republice, příbuznosti slovanských jazyků a probírá zvláštnosti české výslovnosti.

Celkovou výstavbou a strukturou jednotlivých lekcí se učebnice značně podobá knize A. Širokové a kol. (viz výše). Učebnice je relativně nová, údaje o výsledcích praktické výuky podle tohoto materiálu zatím chybí (setkali jsme se pouze s jednotlivými názory, většinou hodnotícími publikaci značně rezervovaně). Lze však říct, že autorka vsadila na

osvědčenou metodickou koncepci a nabídla svým čtenářům velice kvalitní textový materiál.

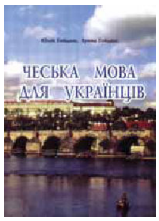

Hojdaš, J.J., Hojdaš, I.J. Čes'ka mova dlja ukrajinciv. Užhorod, 2005. 188 s.

Vydání je určeno studentům různých oborů a odpovídá studijním plánům češtiny jako jednoho ze slovanských jazyků. Cílem příručky je pomoci studentům rychle zvládnout češtinu v obsahu dostatečném pro dorozumívání v běžných životních situacích včetně obchodního jednání.

Příručka těží ze známých učebnic: Čeština pro mírně pokročilé (Holub & Confortiová [1990]), Čeština pro středně a více pokročilé (Bischofová, Hasil, Hrdlička, Kramařová [1999]), Češskij jazyk (Izotov [2002]), Učebnik češskogo jazyka (Širokova et al. [1990]).

I když autoři deklarují ve své učebnici hlavně rozvoj komunikativních dovedností, podle našeho názoru je těžištěm materiálu mluvnická část. Je dost rozsáhlá a tvoří výchozí bod lekce. V tom vidíme specifičnost této publikace ve srovnání s většinou soudobých učebnic češtiny, kde se pracuje s tematickým a funkčním základem, od něhož se odvíjí probíraná gramatická látka. Předpokládáme, že pokud jde o výuku psaní a čtení, kniha splní svůj účel, mluvení však ani monologické texty, ani systém cvičení příliš nepodporují.

Silnou stránkou publikace je příloha Jak psát obchodní dopisy a jiné písemnosti. Tyto praktické dovednosti často postrádají i cizí absolventi bohemistiky na českých vysokých školách, o ukrajinských nemluvě.

Je téměř neuvěřitelné, že se autoři vůbec nezmiňují o takovém klíčovém jevu české jazykové reality, jakým je obecná čeština. Studenty, kteří se seznámí s češtinou pouze prostřednictvím této příručky, nepochybně čeká velké překvapení při střetu s českou komunikací.

Čechová, E., Trabelsiová, H., Putz, H.: Chočete hovoryty počeskomu? 1 díl. Liberec, 1999. 400 s.

V posledních letech je značně rozšířena série jazykových mutací učebnice Chcete mluvit česky? Původně vznikla jako německá verze, na jejímž základě se potom objevily anglická, španělská, francouzská a italská. Ruská mutace se objevila v r. 1996, ukrajinská v r. 1999. Na přípravě těchto dvou slovanských verzí se podílela V. Lendělová (FF UK). V předmluvě autoři uvádí, že tato učebnice je jednou z prvních knih tohoto druhu napsaných pro ruské mluvčí. Dovolíme si s jejími tvůrci nesouhlasit. Orientace na ruskojazyčného (eventuálně ukrajinojazyčného) čtenáře je pouze formální a spočívá v překladu příkladů a metodických pokynů do mateřštiny studujícího. Texty různých mutací mají pouze minimální adaptaci (v textu o rodině se mění příjmení hlavní postavy – Weiss, Smith, Smirnov, Samojlenko). Učebnice je koncipována takovým způsobem, aby ji mohli používat jak studující pod vedením učitele, tak samouci. Skládá se z 15 tematických celků, z nichž každý obsahuje základní slovíčka, krátké dialogy, dva texty, gramatická cvičení.

Tato učebnice, i když patří mezi nejpoužívanější jak v Čechách, tak v zahraničí v odpovídajících mutacích (viz. její popularita v Polsku), dostává od učitelů nejvíc kritických ohlasů. Je jí vytýkána nepřehlednost a necitlivost vůči potřebám Slovanů.

Holá [2010], [2011] se ubírá cestou adaptace univerzální učebnice pro potřeby konkrétních cílových skupin. Na rozdíl od jazykových mutací Chočete hovoryty? má její adaptace podobu zvláštní přílohy k jinak z jazykového hlediska neutrální učebnici.

Tyto učebnice jsou povolány uspokojit potřeby především vysokoškolské výuky. Jsou zpravidla buď příliš náročné na čas (počítají s několika lety výuky), nebo jsou příliš rozsáhlé (snaží se představit jazyk v celé jeho šíři), a navíc jsou orientované na filologický způsob výuky jazyka, při němž se ve středu pozornosti ocitá věda o jazyce, a teprve potom jazyk sám. Deklarovaná vhodnost pro samouky

podle našeho názoru nenachází praktického uplatnění v podání materiálu.

Co nám chybí? Oblasti perspektivní z hlediska dalšího výzkumu

- Velkým přínosem by byly kolektivní monografie:
  - sjednocující výsledky dosavadního kontrastivního výzkumu češtiny a ukrajinštiny. Máme zde řadu zajímavých prací, včetně bakalářských a diplomových (D. Nykolivová, Taťana Juříčková – ukrajinsko-česká mezijazyková homonymie). Záslužnou práci na poli česko-ukrajinských kontrastivních výzkumů odvedli O. Leška, R. Šišková, J. Anderš, N. Savický a další. Připomeneme zde dvousvazkový Ukrajinsko-český slovník (Kurimský, Šišková, Savický [1994, 1996], mezinárodní sborník Zistavne doslidžennja ukrajins'koji, čes'koji ta rosijs'koji mov (Rusanivs'kyj, Petr, Anderš [1987]), práci J. Anderše Typolohija prostych dijeslivnych rečeň u čes'kij movi v zistavlenni z ukrajins'koju (Anderš [1987]) a jiné. Zdůrazňujeme zde, že zvlášť důležitá je propojenost teoretického a praktického výzkumu. Výsledky těchto a dalších bádání by měly mít konkrétní výstupy v podobě doporučení pro lingvodidaktickou praxi.
  - pojednávající o výuce slovanského jazyka v jinoslovanském prostředí. Problematika blízce příbuzných jazyků z lingvodidaktického hlediska představená prizmatem pedagogických zkušeností by byla mimořádně zajímavá nejen pro učitele češtiny pro Ukrajince.
- Zpracování jazykových materiálů s ohledem na SERR. Analýza Rámce z hlediska výuky blízce příbuzného jazyka.
- Učebnice pro nefilology – rozšíření žánrové škály. Minimálně vypracování učebnic pro různé stupně pokročilosti a učebnic vhodných pro samostudium, což je s ohledem na ekonomickou situaci ukrajinských emigrantů obzvlášť důležité.

Slovo závěrem

Každá učebnice představuje výsledek mimořádně náročné, zodpovědné a často obětavé práce jejích autorů. Pokud jde o učební materiály přibližující češtinu ukrajinskému publiku, lze navíc hovořit i o práci přímo průkopnické. Doufám, že náš příspěvek upoutá pozornost odborné veřejnosti k této zajímavé a významné oblasti, která teprve čeká na svoje zapálené průzkumníky.

Literatura

Anderš, J. (1987) *Typolohija prostych dijeslivnych rečeň u čes'kij movi v zistavlenni z ukrajins'koju.* Kijev: Naukova dumka.

Bischofová, J., Hasil, J., Hrdlička, M., Kramařová, J. (1999) *Čeština pro středně a více pokročilé.* Praha: Karolinum.

Brčáková, D. (2002) *Sorok kovarnych voprosov češskoj grammatiki.* Praha: Karolinum.

Confortiová, H. (1976) *Češskij dlja russkich.* Praha: SPN.

Čechová, E. (1996) *Chcete mluvit česky?, Čeština pro cizince.* Praha: Harry Putz.

Čechová, E., Trabelsiová, H., Putz, H. (1999) *Chočete hovoryty po-českomu? 1 díl.* Praha: Harry Putz.

Čechová, E. & Trabelsiová, H. (2007) *Chotite govoriť po-češski?* Praha: Harry Putz.

Danylenko, L.I. (2007) *Čes'ka mova.* Kijev: Dovira.

Drbohlav, D. (2001) *Ukrajinská komunita v České republice* In: Šišková, T. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice.*, Praha: Portál, s. 89.

Hojdaš, J.J. & Hojdaš, I.J. (2005) *Čes'ka mova dlja ukrajinciv.* Užhorod: Užhorodská univerzita.

Holá, L. (2010) *Čes'ka hramatyka – korotko pro holovne = Česká gramatika v kostce: ukrajinská verze.* Praha: Akropolis.

Holá, L. (2011) *Čeština expres 1: [ruská verze]. 2., opr. vyd. + Češskij jazyk ekspress – priloženije + 1 CD.* Praha: Akropolis.

Holub, J. & Confortiová, H. (1990) *Čeština pro mírně pokročilé.* Praha: SPN.

Hornová, H., Koláč, M., Mejtův, P. (1999) *Češskij jazyk. Posobije dlja samostojateľnogo izučenija.* Praha: Humanitarian technologies.

Izotov, O. (2002) *Češskij jazyk.* Moskva: Filologija.

Kaňka, J. & Vachek, J. (1945) *Česká mluvnice a cvičebnice.* Praha: Česká grafická Unie.

Kurimskij, A., Šišková, R. a Savický, N. (1994, 1996) *Ukrajinsko-český slovník.* Praha: Academia.

Martinek, V. O. & Lozyns'ka, O. G. (ed.) (2007) *Čes'ka mova. Počatkovyj kurs: Materiály k seminářům a samostatné práci studentů.* Lvov: Lvovská obchodní akademie.

Mokijenko, V. M. (1978) *Češskij jazyk: Učebnoje posobije pop razvitiju reči.* Leningrad: Izdateľstvo Leningradskogo universiteta.

Mrověcová, L. (2007) *Čeština I pro zahraniční studenty hovořící slovanskými jazyky: učební text.* Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné.

Mrověcová, L. (2009) *Češskij jazyk dlja russkogovorjaščich.* Brno: Computer Press.

Nývltová, D. & Pinková, J. (2008) *Česky v Česku: pro studenty se znalostí ruštiny.* Praha: Ústav jazykové a odborné přípravy UK: Akropolis.

Parolková, O. & Nováková, J. (1998) *Češskij jazyk dla russkich: Moj lučšij češskij drug.* Praha: Bohemika.

Porák, J. (1976) *Češskij dlja russkich.* Praha: SPN.

Porák, J. (1978) *Češskij jazyk.* Praha: SPN.

Porák, J. (1981) *Češskij jazyk.* Praha: SPN.

Rusanivs'kyj, M., Petr, J., Anderš, J. (ed.) (1987) *Zistavne doslidžennja ukrajins'koji, čes'koji ta rosijs'koji mov.* Kijev: Naukova dumka.

Skab, M., Keď, L. (ed.) (1997) *Čes'ka mova: Metodická doporučení a kontrolní úkoly.* Černivci, Černivecká státní univerzita.

Širokova, A. G. et al. (1990, 1988, 1981) *Učebnik češskogo jazyka.* Moskva: Vysšaja škola.

O autorce

Jana Macurová je původem Ukrajinka. Vystudovala obor ukrajinská filologie a dějiny umění na Dněpropetrovské národní univerzitě (Ukrajina) a obor čeština pro cizince na Univerzitě Karlově. V současné chvíli je doktorandkou na Ústavu východoevropských studií FF UK. Zabývá se problematikou výuky češtiny pro východoslovanské zájemce. Svoji disertační práci věnuje teoretickým aspektům učebnice češtiny pro Ukrajince.

Poznámky

[1] Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2009.
`http://www.mvcr.cz/azyl-migrace-a-integrace.aspx`

[2] Stránky Ministerstva vnitra České republiky
`http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx`

[4] Správnější by bylo mluvit o ukrajinských mluvčích